

KAPITEL 5 / CHAPTER 5⁵
**FEATURES OF DISTANCE EDUCATION IN HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF WAR AND PANDEMIC**

DOI: 10.30890/2709-2313.2023-20-03-006

Вступ

Спочатку пандемія, а потім повномасштабне вторгнення російської федерації на територію незалежної України незворотно змінило життя мільйонів людей та наклало відбиток на всі сфери діяльності. Українська академічна освіта зазнала величезних втрат, однак навіть в цих умовах закладам вищої освіти вдається надавати якісні освітні послуги, готуючи фахівців всіх необхідних для розвитку країни профілів. В сучасних реаліях війни дистанційне навчання зайняло важливу позицію у професійній підготовці майбутніх фахівців. Незважаючи на досить активне використання цифрових засобів комунікацій протягом останніх десятиліть, просування формату дистанційної взаємодії у навчанні студентів зазнавало серйозних труднощів, оскільки державні освітні стандарти переважно розраховані на очний формат. В умовах війни ситуація ускладнюється руйнуванням енергетичної інфраструктури та важким матеріальним становищем величезної кількості як викладачів, так і студентів. Досвід роботи в умовах карантину попередніх років, продемонстрував ступінь формальності віддаленої взаємодії як викладачів, так і студентів та комунікативні складнощі і порушення соціальних зв'язків. Зважаючи на це, правильна організація дистанційного навчання постає важливою методичною та управлінською проблемою, яка потребує детального наукового осмислення. Розуміння важливості інформаційно-комунікаційних технологій у період пандемії чи війни, коли всі заняття відбуваються винятково дистанційно, є вкрай необхідним для педагогів під час підготовки до проведення занять, а врахування як позитивних, так і негативних рис дистанційної освіти, складовою якої є інформаційно-комунікаційні технології, допоможе вдосконалити системний підхід до онлайн-освіти.

---

⁵*Authors: Belova V.V.*

5.1. Переваги та недоліки дистанційного навчання

Сучасне суспільство поставило перед вищою школою всіх країн новий виклик – необхідність забезпечення доступу до вищої освіти все більш широких верств суспільства, адже для будь-якої країни ступінь її економічного і технологічного розвитку, а також добробуту суспільства пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок та кваліфікацій її активного населення (12, с.5-9). Адже люди з високою кваліфікацією краще пристосовані до можливих змін профілю роботи, спроможні оновлювати і підвищувати рівень своїх знань та вмінь. Це кардинально змінює стан системи освіти в суспільстві. Освіта стає засобом боротьби за ринок, розв'язання геополітичних завдань, тому сучасному суспільству потрібна масова якісна освіта. Виконати соціальне замовлення суспільства збільшуючи витрати на освіту, розширюючи кількість навчальних закладів та іншими традиційними способами не в змозі навіть заможні країни. А, отже, поява дистанційної освіти є не випадковим, а закономірним етапом розвитку та адаптації освіти до сучасних умов (10, с.31-37).

Існує багато підходів до визначення поняття «дистанційне навчання». Проблема формування понятійно термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, серед них: Деллінг Р. (Німеччина), Рамбле Г., Кіган Д., Сімонсон М., Мур М., Кларк А., Томпсон М. (США) та інші (13, с.92-99). Серед вітчизняних науковців особливу увагу цьому питанню приділяють Биков В.Ю., Богачков Ю.М., Кухаренко В. М., Манак А.Ф., Овчарук О.В., Пінчук О.П., Шукевич Б.І. Це поняття було сформульоване такими вченими, як М. Томпсон, М. Мур, А. Кларк, і Д. Кіган.

Дистанційне навчання (Distance Learning, Distance Education) – це така форма організації освітнього процесу, основою якої є самостійна робота людини, яка навчається. Це дає змогу навчатися у зручній для людини час та у віддаленому від викладача місці (тому і дистанційне). Цей тип навчання дає змогу отримати освіту широкому колу людей, які мають певні обмеження. Мова йде про працюючих, військових строкової служби, інвалідів, в'язнів і т. д. Велика кількість людей має вікові обмеження, через що цю форму навчання інколи називають освітою дорослих (adult education), а тому дистанційне навчання передбачає таку організацію навчального процесу, коли студент навчається

самостійно за розробленою викладачем програмою і віддалений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог з ним за допомогою засобів телекомунікації (12, с.5-9).

В сучасному розумінні дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій. Зараз у світі накопичено значний досвід реалізації систем дистанційної освіти. У США близько одного мільйона осіб навчаються дистанційно. Дистанційна освіта розвивається й в інших регіонах світу. Наприклад, це-- Китайський телеуніверситет (Китай), Національний відкритий університет ім. Індіри Ганді (Індія), Університет Пайнам Ноор (Іран), Корейський національний відкритий університет (Корея), Університет Південної Африки, Відкритий Університет Сукотай Тампаріат (Таїланд), Університет Анадолу (Туреччина) (10, с.31-37). Останнім часом, Internet завойовує все більшу популярність у вивченні різних дисциплін. Це стало можливим завдяки технічному розвитку Internet-технологій, що дозволяє більш зручними та дешевими засобами реалізувати будь-яку навчальну модель; простоті під'єднання до мережі Internet та досить низькій вартості під'єднання.

Перш за все, дистанційна освіта – це відкрита система навчання, що передбачає активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій та мультимедіа. Така форма навчання дозволяє мати свободу вибору місця, часу та темпу навчання завдяки Інтернету. Дистанційне навчання не є антагоністичним щодо очної та заочної форм навчання. Воно інтегрується в ці системи, в свою чергу, доповнює їх та розвиває. Це сприяє створенню мобільного навчального середовища. Досконалішою формою дистанційного навчання є навчання на основі використання всесвітніх і локальних комп'ютерних мереж (Internet). Дистанційне навчання через Інтернет забезпечує постійний контакт та інтенсивний обмін інформацією між студентом та викладачем, хоча вони можуть бути на досить великій відстані один від одного. Інша перевага такої форми навчання – гнучкість. Це дає змогу слухачеві самостійно планувати заняття, не відволікаючись від роботи, або не залишаючи свого місця проживання.

Лекції у дистанційному навчанні можна слухати у будь-який час і на будь-якій відстані. Використання новітніх інформаційних технологій робить лекції виразними й унаочненими. Немає необхідності конспектувати матеріал.

Семінари у дистанційній освіті-- це активна форма навчальних занять. Вони дають змогу увійти в дискусію у будь-який момент її розвитку, повернутися на декілька кроків назад, переглянути попередні виступи і т.д. Збільшується кількість взаємодій між студентами, викладач виступає як рівноправний партнер.

Лабораторні роботи сприяють практичному засвоєнню матеріалу. Віртуальна реальність дозволяє демонструвати студентам явища, які за звичайних умов показати складно або взагалі неможливо.

Щодо контролю, то у дистанційному навчанні це-- тестовий контроль. Тести добре пристосовані для самоконтролю і індивідуальних занять (10, 2007).

В дистанційній освіті є ряд позитивних рис, які не властиві для традиційної освіти, а саме:

- дистанційна освіта формує глобальний, принципово новий освітній простір;
- можливість займатися в зручний для себе час у зручному місці й темпі, нерегламентований відрізок часу для освоєння дисципліни;
- паралельне із професійною діяльністю навчання;
- можливість звертання до багатьох джерел навчальної інформації (електронних бібліотек, банків даних, баз знань тощо);
- спілкування через мережу Інтернет і за допомогою електронної пошти, один з одним і з викладачами;
- при дистанційному навчанні студент може витратити більше зусиль і часу на складні та важливі для нього теми для поглибленого опрацювання;
- рівні можливості одержання освіти – незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності й матеріальної забезпеченості студента;
- дистанційне навчання допомагає оминати психологічні бар'єри, пов'язані з комунікативними якостями людини.

Основною передумовою виникнення дистанційної форми освіти є підвищення технологічного розвитку, який сприяє поліпшенню соціально-економічного стану. В. Г. Кремень переконаний, що дистанційна форма освіти – реакція на зовнішні зміни, які відбуваються у світі (об'єктивні тенденції глобалізації світу, підвищення динаміки його соціально-економічного розвитку, бурхливий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій) (11, с. 63-72).

У сучасних умовах, що вимагають постійного систематичного оновлення професійних знань та умінь спеціаліста, зростають і можливості доступу користувача до різноманітних ресурсів інформації, в тому числі засобів мультимедіа. Саме на використанні сучасних інформаційних технологій та засобів комунікації базується дистанційне навчання.

Однак наряду з досить великим переліком позитивних якостей дистанційної освіти, в ній можна виокремити кілька недоліків. Перш за все, це ускладнена ідентифікація дистанційних студентів, бо на сучасному етапі розвитку технологій перевірити, хто саме складає іспит, досить важко. Однак ЗВО, які надають можливість навчання на дистанційних курсах, знайшли вихід із ситуації. Обов'язковим є надання студентом документів, що підтверджують особу. Крім того, досить вагомим проблемою є низька пропускну спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних телеконференцій. Від цього, в першу чергу, страждають дистанційні студенти невеликих містечок України, яким, власне, найбільше підходить дистанційна освіта через географічну віддаленість від наукових осередків. Серед важливих проблем та недоліків дистанційної форми освіти в Україні також слід зазначити недостатній безпосередній контакт між викладачем та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів.

5.2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі ЗВО в умовах пандемії та війни

Переведення діяльності закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти у формат онлайн-навчання у 2020 році познайомив більшість педагогів із новим виміром: дистанційна освіта. В умовах карантину, а особливо війни, попит на онлайн-освіту зріс у декілька разів. Проте разом із цим виявилися й великі прогалини, які існують у сучасних закладах освіти як загальної середньої освіти, так і закладах вищої освіти. Більшість викладачів закладів освіти України на собі відчули необхідність навчання впродовж життя, аби уможливити процес навчання й спілкування зі студентами через інтернет-ресурси, педагоги масово проходили курси на різних платформах, зокрема Prometheus, EdEra та ін.

В зв'язку з цим використання ІКТ у навчальному процесі ЗВО видається важливим, оскільки: «Використання ІКТ у навчальному процесі... дозволяє внести кардинально нове у звичайні форми роботи викладача, сприяє цікавому й повнішому, всебічному розкриттю, зрозумілішому поданню навіть дуже складного навчального матеріалу і тим самим забезпечує значне скорочення навчального часу для успішного засвоєння теми» [7, с. 34]. Як бачимо, основною

властивістю інформаційно-комунікаційних технологій є скорочення навчального часу, відповідно, зменшення періоду проведеного учасниками навчального процесу біля моніторів та різних гаджетів, адже: «ІКТ є потужним інструментом, який дозволяє прискорити різноманітні процеси в навчанні, економіці, житті тощо» [6 с. 34]. Ще одним важливим моментом щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій, який має велике значення в навчальному процесі є: позитивна психологічна атмосфера, підтримка й поліпшення психічного здоров'я студентів, формування навичок самостійної роботи, лідерства, створення ситуації успіху. На думку Т. Воронцової «... розвиток інформаційної культури під час викладання філологічних дисциплін можливий за умови поєднання педагогічної майстерності, педагогічних програмних засобів (ППЗ) та відповідного інформаційного середовища» [2, с. 172]. Сказане вище стосується не лише фахівців-філологів, а й педагогів інших галузей знань. На сьогодні в Інтернеті є безліч інформаційно-комунікаційних технологій, які є допомогою для педагога в підготовці до того чи іншого виду діяльності, занять і т.д. відповідно до теми й мети уроку. Найчастіше під час подання матеріалу викладачі застосовують найпоширеніший спосіб представлення інформації – презентацію, бо, як відомо, це значно заощаджує час. Наразі існує безліч програм для створення презентацій, зокрема: Prezi, Canva, Crello, Keynote, Piktochart, Slides, Seidat, Office Sway, Haiku Deck [9].

Зараз є багато програм, які автоматизують складання кросвордів. Наприклад, CROSSWORD & WORD GAMES. Значно скоротить час, проведений за ноутбуком опитування за допомогою тестових завдань, які допоможуть скласти відповідні програми, зокрема MyTest, яка складається з трьох модулів:

1. MyTestEditor Редактор тестів – дозволяє створювати й редагувати завдання, які складаються з питання та варіантів відповідей, правильного варіанту і необхідних ілюстрацій.

2. MyTestStudent.exe – модуль тестування, у якому студенти проходять тестування. Програма проста у використанні і має зручний інтерфейс. Але, не дивлячись на її простоту, дозволяє ефективно організувати тестування, збереження і відправку результатів викладачу.

3. MyTestServer.exe журнал (сервер) – модуль програми MyTest, що дозволяє централізовано приймати і обробляти результати тестування, роздавати тести за допомогою комп'ютерної мережі. Для відправки та отримання

результатів, відправки файлів із тестами використовується протокол Інтернету TCP/IP» [8].

5.3. Дистанційне навчання в ЗВО: організаційні та психосоціальні аспекти

Дистанційне навчання – це особливий вид навчання, головною особливістю якого є інтерактивність взаємодії всіх учасників процесу отримання знань та навичок. При цьому наявність викладача не завжди є обов'язковою, адже робота студента може проводитись самотійно. При використанні технології дистанційного навчання реалізується особистісно орієнтований підхід до отримання освіти, відбувається максимальна індивідуалізація навчання. Методичною особливістю дистанційного навчання є те, що засвоєння знань, умінь та навичок, передбачених навчальними програмами, здійснюється не в традиційних формах навчання (лекція, уроки, семінари тощо), а шляхом самотійної роботи студента. При цьому характерними рисами дистанційного навчання є гнучкість, модульність, економічна ефективність, роль викладача, спеціалізований контроль якості освіти.

Очевидно, що до учасників дистанційного навчання висуваються високі вимоги щодо особистісних якостей: наполегливість, цілеспрямованість, чесність. Вони повинні володіти основами методики та техніки самотійної роботи, самотійного набуття та поповнення знань за найвищої вмотивованості. Крім того, для ефективного навчання вони повинні мати навички роботи з інформаційно-технологічними засобами навчання. Донедавна дистанційне навчання було перспективною альтернативною можливістю організації освітнього процесу, і в педагогічній спільноті велися дискусії з приводу доцільності та ефективності цієї форми, однак в умовах війни дистанційне навчання стало не потенційною можливістю, а необхідністю. Особливо актуальними для менеджерів освіти та педагогів постали питання, як організувати дистанційне навчання ефективно, які засоби взаємодії в інформаційному середовищі використовувати та які методи навчання є найбільш ефективними у дистанційному форматі.

Дистанційне навчання, як і будь-яка інша форма навчання, має свої переваги та недоліки. До переваг можна віднести індивідуальну організацію процесу навчання, що допомагає підлаштуватися до потреб та особливостей студентів;

можливість підібрати зручний темп навчання, самостійно та гнучко планувати час та тривалість занять; великий ступінь свободи студентів порівняно з традиційною формою навчання; організацію постійного зворотного зв'язку між студентами та викладачем, який може виходити за рамки строго обмеженого часу заняття; використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних та телекомунікаційних технологій, що може підвищувати інтерес студентів до навчання; можливості для підвищення популярності та ефективності методів навчання, пов'язаних з розвитком креативності студентів, створюються умови для їх творчого самовираження; доступ до значної кількості інформаційних ресурсів, недоступних під час звичайних занять у традиційному форматі навчання.

Науковець Зубіашвілі І. звернула увагу на те, що дистанційне навчання певною мірою знімає соціальну напругу, забезпечуючи рівну змогу отримання освіти незалежно від місця проживання та матеріальних умов; дистанційне навчання забезпечує зручну можливість експорту освітніх послуг [4]. Водночас нова форма навчання передбачає тривалий попередній етап підготовки та проектування – адаптації навчального матеріалу, додаткової техніки, швидкісного Інтернету. Незважаючи на популярність та поширення інформаційних технологій, відчувається брак знань у даній сфері для ефективної організації дистанційного навчання як у студентів, так і в педагогів.

Окремою проблемою в умовах дистанційного навчання стає психоемоційний стан студентів, адже немає безпосереднього контакту з викладачами та колегами студентами. Така ситуація впливає на зниження мотивації до навчання та порушення самодисципліни, дезорієнтації студентів в навчальному матеріалі та вимогах викладачів. Процес дистанційного навчання передбачає більше самостійної роботи студентів. Вони переглядають відеозаписи лекцій, читають статті, виконують завдання, вивчають додаткові матеріали та здають тести у будь-який зручний для них час. Технології дистанційного навчання покликані спростити освітній процес та покращити його якість. З їхньою допомогою викладачі доносять до студентів потрібну інформацію, тестують їх знання, збирають зворотний зв'язок, відповідають на запитання, обмінюються фото, відео та аудіоматеріалами. Вибір інструментів часто залежить від цілей, можливостей, інтересів та переваг всіх учасників освітнього процесу.

Умовно можна виділити такі групи технологій дистанційного навчання:

системи керування навчанням; засоби для освітньої комунікації; гейміфікація; онлайн-платформи для розповсюдження навчальної інформації. Системи керування навчанням – серверні та хмарні платформи, що дозволяють створювати навчальні курси та керувати ними. Вони допомагають не лише навчати студентів, а й взаємодіяти з ними, відстежувати процес навчання, видавати сертифікати [14]. Хмарні системи користуються особливою популярністю, тому що не вимагають встановлення та прості у використанні. Прикладом такої системи є відома платформа для онлайн навчання Moodle.

Засоби для освітньої комунікації об'єднують технології, які допомагають викладачеві та студентам взаємодіяти між собою, наприклад, ставити питання, ділитися матеріалами, залишати відгуки, надсилати виконані завдання тощо [15]. До засобів комунікації дистанційного навчання відносяться email-сервіси, месенджери, соціальні мережі, сайти, а також сервіси на кшталт Google Classroom або Zoom. Інструменти гейміфікації дають змогу зробити процес навчання більш цікавим, адже додають елементи змагальності та інтерактивності. До них належать квізи в чат-боті, вікторини, спеціально розроблені програми тощо [16]. Інструменти гейміфікації підвищують залучення студентів, а також допомагають урізноманітнити навчання та тестування знань. Онлайн-платформи для розміщення навчальних матеріалів – різні сервіси, на яких можна розмістити освітню інформацію. До них належать освітні сайти, відеохостинги на кшталт YouTube, платформи подкастів тощо.

Сьогодні існує велика кількість видів дистанційного навчання, які умовно можна розділити на великі групи синхронного, асинхронного та змішаного навчання. В процесі синхронного навчання заняття відбуваються онлайн за участі педагога та студентів, та в режимі реального часу. Асинхронне навчання передбачає самостійне проходження навчального матеріалу в рамках певного графіка. Змішана освіта поєднує в собі синхронне та асинхронне навчання [17].

В освітньому процесі дистанційного навчання використовуються наступні засоби: книги (у паперовій та електронній формі), мережеві навчальні матеріали, комп'ютерні навчальні системи у звичайному та мультимедійному варіантах, аудіо навчально-інформаційні матеріали, відео навчально-інформаційні матеріали, лабораторні дистанційні практикуми, тренажери, бази даних та знань з віддаленим доступом, електронні бібліотеки з віддаленим доступом, дидактичні матеріали на основі експертних навчальних систем, дидактичні матеріали на основі інформаційних систем.

Навчально-матеріальна підсистема – це важлива складова частина системи дистанційного навчання, яка нерозривно пов'язана із змістом та методикою навчально-виховного процесу. Вона перебуває в підпорядкованому положенні по відношенню до цілей навчання. Традиційна навчально-матеріальна підсистема включає матеріальні умови, засоби навчання та об'єкти вивчення, тобто комплекс матеріальних та технічних засобів, необхідних для навчання за встановленими напрямками підготовки відповідно до навчальних програм. Вона включає в себе навчальні та навчально допоміжні приміщення; лабораторне обладнання, технічні засоби навчання, підручники, навчальні посібники та інші навчально-методичні матеріали [18]. Так як дистанційне навчання значною мірою базується на інформаційно-технічних засобах, значення цієї підсистеми особливо зростає.

Успішне створення та використання дистанційних навчальних курсів має починатися з глибокого аналізу цілей навчання, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, вимог до технологій дистанційного навчання з погляду навчання конкретним дисциплінам, коригування критеріїв навченості. При плануванні та розробці дистанційних навчальних курсів необхідно брати до уваги те, що три основні компоненти діяльності педагога, а саме виклад навчального матеріалу, практика, зворотний зв'язок, зберігають своє значення і в курсах дистанційного навчання.

Проблемою створення дистанційного навчання на цьому етапі є створення концептуально нового методичного матеріалу, заснованого на поетапному сприйнятті інформації та повному контролі знань учня. Педагоги та методисти повинні перебудувати свої лекції та навчальні посібники, беручи до уваги особливості нового способу навчання. В. Бао звернув увагу на те, що на ефективність дистанційного навчання впливає ціла низка факторів, а саме: актуальність – кількість і складність навчальних матеріалів повинні відповідати рівню знань та ситуацій навчання студентів; оптимальна швидкість навчання – планування процесу навчання з врахуванням складності навчального матеріалу; підтримка – забезпечення ефективного зворотного зв'язку та технічного консультування; стимулювання активності студентів – використання інтерактивних технологій навчання; адаптивність – наявність запасного плану дій на випадок непередбачуваних обставин [5]. О. Зінченко виокремив низку психологічних чинників, які підвищують результативність дистанційного навчання в умовах війни: чітке планування діяльності, що враховує

індивідуальні й вікові особливості учасників освітнього процесу, вивчення і формування готовності здобувачів освіти до дистанційного навчання в умовах війни, вивчення і формування готовності викладачів до дистанційного навчання в умовах війни, стимулювання мотиваційної складової навчання, формування ефективного комунікативного середовища дистанційного курсу, дотримання педагогічної гнучкості при реалізації дистанційного курсу, формування рефлексії здобувачів дистанційної освіти, комплекс заходів, спрямованих на збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу [5].

Останнім часом найактуальнішою з інноваційних педагогічних методик стає робота з проектами, що пов'язано з тим, що реалізація проектів сприяє розвитку соціальних компетентностей, які стануть у нагоді і в професійній, і в особистій сфері. До них належать вміння вирішувати проблеми, вміння працювати в команді, вміння здійснювати ділову комунікацію та брати участь у дискусії, вміння критично ставитись до проблем, вміння працювати з інформацією. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів і завжди передбачає вирішення якоїсь проблеми, а вирішення проблеми передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів та засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань та умінь з різних галузей та сфер. Проект завжди має реальний практичний результат, що є безумовною перевагою даного методу. Доцільність використання методу проектів при дистанційному навчанні обумовлена тим, що робота над проектом багато в чому пов'язана з самостійним пошуком та обробкою інформації, що особливо зручно робити за допомогою мережевих ресурсів.

Висновки

Підсумовуючи, доцільно навести слушну думку колективу науковців (О. Алексеєва, Л. Бутенко, І. Курліщук, В. Швирка), що «реалізація завдань освітніх трендів майбутнього неможлива без використання засобів ІКТ у навчанні» [1].

Незважаючи на недоліки, технології дистанційного навчання є досить актуальними та незамінними, особливо під час пандемії Covid-19, а також в умовах війни. Щоб підвищити ефективність нових інформаційних технологій у навчанні, слід сформувати певну систему, яка передбачає інше розуміння сутності навчання, ролі викладача і студентів у цьому процесі, взаємовідносин

викладача і студентів.

Дистанційна форма навчання відрізняється від інших форм не цілями, а принципами організації, обумовленими специфікою інформаційного середовища. До основних переваг дистанційного навчання можна віднести індивідуальний підхід до організації навчання та вибудовування його траєкторії, можливість підтримувати постійний зворотний зв'язок між викладачем та студентами, не обмежену часом уроку; певний ступінь свободи, якого не вистачає у форматі звичайного навчання. Головний недолік дистанційної форми навчання – відсутність безпосереднього, живого спілкування з педагогом та однолітками. Сучасні Інтернет-ресурси надають найрізноманітніші засоби взаємодії в віртуальному середовищі, які можна використовувати при організації дистанційного навчання. Кожен педагог може вибрати для себе найбільш зручну та оптимальну. Для компенсації дефіциту живого спілкування обов'язкове використання таких засобів, які дозволяють організувати інтерактив, колективне обговорення чи відеозв'язок.